

INSON KAPITALIGA INVESTITSİYALARNING MILLIY IQTISODIYOTDAGI BARQAROR O‘SHISHGA TA’SIR

Normuminov Salohiddin Sohijjonovich

Alfraganus University talabasi

Iqtisodiyot fakulteti

Iqtisodiyot (Tarmoqlari va sohalari) yo`nalishi

Email:nsalohiddin@inbox.ru

Annotatsiya: Mazkur maqolada inson kapitaliga investitsiya kiritishning milliy iqtisodiyot rivojlanishidagi o‘rni va uzoq muddatli ta’siri tahlil etilgan. Inson kapitali — bu jamiyatning eng muhim ishlab chiqarish omili bo‘lib, u ta’lim, sog‘liqni saqlash, malaka oshirish, ilmiy-tadqiqot va innovatsiyalarga yo‘naltirilgan sarmoyalar orqali shakllanadi. Maqolada O‘zbekiston Respublikasida inson kapitali rivojiga qaratilgan davlat siyosati, xalqaro tajriba va statistik ma’lumotlar asosida tahlil olib borilgan. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, inson kapitaliga kiritilgan investitsiyalar uzoq muddatda iqtisodiy barqarorlikni, innovatsion faoliyatni va raqobatbardoshlikni ta’minlashda asosiy omil sifatida xizmat qiladi

Kalit so‘zlar: Inson kapitali, investitsiya, iqtisodiy o‘shish, innovatsiya, bandlik, raqobatbardoshlik, barqaror rivojlanish, ta’lim.

Kirish: Hozirgi davrda iqtisodiyotning barqaror o‘shishida inson kapitalining roli tobora ortib bormoqda. Inson kapitali — bu nafaqat ishchi kuchi yoki mehnat resursi, balki bilim, malaka, sog‘lom turmush tarzi va ijodkorlik salohiyatining majmui sifatida namoyon bo‘ladi. Jahon tajribasida iqtisodiy rivojlanishning muhim manbai sifatida aynan inson kapitaliga qaratilgan investitsiyalar e’tirof etilmoqda. Masalan, Xalqaro valyuta jamg‘armasi va Jahon banki tadqiqotlariga ko‘ra, inson kapitalining

o'sishi mamlakat yalpi ichki mahsulotining (YaIM) o'sishiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qiladi.

O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda inson kapitaliga investitsiya kiritish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Ta'lim, sog'liqni saqlash, raqamli texnologiyalarni joriy etish sohalarida amalga oshirilayotgan islohotlar milliy iqtisodiyotning sifat jihatdan yangi bosqichga o'tishiga zamin yaratmoqda.

Tadqiqot maqsadi va vazifalari:Inson kapitaliga investitsiyalarning milliy iqtisodiyotning uzoq muddatli o'sishiga ta'sirini ilmiy asosda tahlil qilish.

1. Inson kapitali tushunchasi va tarkibini tahlil qilish;
2. Inson kapitaliga sarmoya kiritishning nazariy asoslarini o'rganish;
3. O'zbekiston iqtisodiyotida inson kapitali rivojiga qaratilgan investitsiyalar holatini tahlil qilish;
4. Uzoq muddatli iqtisodiy samaradorlikni baholash va takliflar ishlab chiqish.

Asosiy qism:Inson kapitali tushunchasi XX asrning ikkinchi yarmida iqtisodchi G. Beker tomonidan keng yoritilgan bo'lib, u inson bilim, ko'nikma va salomatligiga kiritilgan sarmoyalar iqtisodiy rentabellikni oshiradi, deb ta'kidlaydi. Bunda inson kapitali nafaqat mehnat unumdorligini, balki innovatsion faoliyatni ham rag'batlantiradi.

Bugungi kunda global iqtisodiyotda raqobatning asosiy manbai tabiiy resurslar emas, balki inson resurslarining sifat darajasidir.

Rivojlangan mamlakatlar tajribasidan ko'rinadiki, inson kapitaliga investitsiya darajasi yuqori bo'lgan davlatlarda iqtisodiy o'sish sur'atlari barqaror va yuqori bo'ladi. Masalan, Janubiy Koreya, Singapur va Germaniya kabi davlatlarda YaIMning

7–10 foizi ta'lim va sog'liqni saqlash tizimiga yo'naltiriladi. Natijada bu mamlakatlar yuqori texnologiyalar va innovatsiyalar sohasida yetakchilik qiladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022–2026 yillarga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasida inson kapitalini rivojlantirish alohida ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan. Davlat byudjetining 35–40 foizi ta'lim va sog'liqni saqlash tizimlariga yo'naltirilmoqda.

Statistik ma'lumotlar (Davlat statistika qo'mitasi, 2024)

- 2024 yilda ta'lim sohasiga ajratilgan mablag' — 47,8 trln so'm;
- Sog'liqni saqlashga yo'naltirilgan mablag' — 29,5 trln so'm;
- Ishchi kuchining o'rtacha malaka darajasi 2017–2024 yillarda 24 foizga oshgan;
- Bandlik darajasi 2024 yilda 67,4 foizni tashkil etgan.

Bu ko'rsatkichlar inson kapitaliga investitsiyalar milliy iqtisodiyotdagi o'sish sur'atlariga ijobiy ta'sir ko'rsatayotganini ko'rsatadi.

Inson kapitaliga investitsiyalarning uzoq muddatli samaralari

Uzoq muddatda inson kapitaliga yo'naltirilgan sarmoyalar quyidagi iqtisodiy natijalarni beradi:

- Mehnat unumdorligi oshadi;
- Innovatsion faoliyat faollashadi;
- Aholining daromadlari ortadi;
- Barqaror iqtisodiy o'sish ta'minlanadi;
- Kambag'allik darajasi kamayadi.

Harvard universiteti tadqiqotlariga ko'ra, ta'lim darajasining 1 yilga oshirilishi mamlakat YaIM o'sishini o'rtacha 0,37 foizga oshiradi.

O'zbekiston sharoitida inson kapitali rivojiga to'siq bo'layotgan omillar:

- Ta'lim sifatining hududlar kesimida notekisligi;
- Sog'liqni saqlash tizimidagi infratuzilma muammolari;
- Mehnat bozorida malaka mosligi muammosi.
- Raqamli ta'lim texnologiyalarini keng joriy etish;
- Kadrlar malakasini oshirish bo'yicha uzluksiz tizim yaratish;
- Sog'liqni saqlash tizimini xususiy sektor ishtirokida modernizatsiya qilish;
- Inson kapitali samaradorligini baholovchi milliy indeks ishlab chiqish.

Xulosa: Inson kapitaliga investitsiya kiritish — bu har bir davlat uchun strategik zaruratdir. O'zbekiston misolida ko'rish mumkinki, inson salohiyatini oshirishga yo'naltirilgan sarmoyalar uzoq muddatli iqtisodiy o'sish, innovatsion taraqqiyot va ijtimoiy barqarorlikning kafolatidir. Shu bois, davlat siyosatida inson kapitali rivojini qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini yanada takomillashtirish muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Becker G. "Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis." University of Chicago Press, 1993.
2. Schultz T. "Investment in Human Capital." American Economic Review, 1961.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori, 2024-yil "Inson kapitalini rivojlantirish konsepsiyasi".
4. Jahon banki hisobotlari (Human Capital Index, 2023).
5. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari, 2024.
6. Harvard Growth Lab, "Education and Productivity Nexus", 2022.
7. OECD Human Capital Outlook, 2023.

8. Moliya vazirligi hisobotlari, 2024.
9. UNDP Uzbekistan, “Human Development Report”, 2024.
10. Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazi materiallari, 2023.